Journal of Theory & Practice in Curriculum
Vol.23 (12); 2024, 187-214

دو فصلنامهٔ نظریه و عمل در برنامهٔ درسی
سال دوازدهم، شمارهٔ ۲۳بهار و تابستان ۱۴۰۳، ۲۱۴-۱۸۷

تبیین و اعتباربخشی چارچوب مفهومی الگوی برنامه درسی سواد مالی برای دوره متوسطه اول [۱]

Designing and Validating a Conceptual Framework of the Financial Literacy Curriculum for the ۱st Cycle of Secondary Education in Iran

جواد حاتمی[۲]، نفیسه عباسپور[۳]

چکیده: هدف پژوهش حاضر، تبیین و اعتباربخشی چارچوب مفهومی الگوی برنامه‌درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول بود. بدین منظور از روش‌های تحلیل اسنادی، تحلیل محتوای مضمونی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شد. منابع لازم برای گردآوری داده‌ها، ۹۰ منبع داخلی و خارجی شامل کتاب‌ها و مقالات و متخصصانی بود که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. توصیف و تحلیل محتوا و اعتباربخشی آنها، با روش سه‌سویه‌سازی صورت پذیرفت. یافته‌ها مشتمل بر شش مؤلفه اصلی کسب درآمد، خرید کالا و خدمات، پس‌انداز، استفاده از اعتبار، سرمایه‌گذاری مالی و حفاظت و بیمه بود. همچنین ۳۸ زیرمؤلفه شناسایی شد و بر اساس آن،ها الگوی اولیه برنامه سواد مالی طراحی گردید. برای اعتباریابی الگوی برنامه‌درسی سواد مالی، یک گروه کانونی شامل هفت متخصص امورمالی، شش متخصص برنامه درسی و دو معلم باتجربه دوره متوسطه اول تشکیل شد و نظرات آنان از جمله ویژگی‌های جامعیت، فراگیرمحوری و انعطاف‌پذیری، در برازش الگوی نهایی لحاظ شد.

واژگان کلیدی: برنامه درسی سواد مالی، دوره اول متوسطه، مؤلفه‌های الگوی سوادمالی، رویکرد کیفی، تحلیل اسنادی.

J. Hatami, N. Abaspour

Abstract: The aim of the current research was to design and validate a conceptual framework of the financial literacy curriculum for the ۱st cycle of secondary education in Iran. The research approach was qualitative, and the data collected through relevant documents according to the research key words in the time interval of ۲۰۰۰-۲۰۲۰ in which, ۹۰ documents were classified. After identifying the components of the financial literacy framework, via a focus group including ۱۵ specialists in different fields related to literacy and finance, the designed framework was validated. The finalized framework included six main components and ۳۸ sub-components. The six components consisted of earning, purchasing of goods and services, savings, using of credit, financial investment and protection and insurance.

Keywords: Conceptual Framework, Financial Literacy Curriculum, ۱st Cycle of Secondary Education, Components of Financial Literacy, Qualitative Approach, Document Analysis.

۱ . تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۶

۲ . استاد رشته برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی و برنامه درسی دانشگاه تربیت مدرس. رایانامه:
j.hatami@modares.ac.ir

۳ . دانش آموخته دکتری رشته برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی و برنامه درسی دانشگاه تربیت مدرس. رایانامه:
abaspournafiseh۵۹@gmail.com

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مقدمه

در گذشته تلقی از سواد مشتمل بر توانایی خواندن و نوشتن بود، اما امروزه به‌منظور پاسخگویی به نیازهای متنوع بشر و رشد و تکامل وی در تمام ابعاد زندگی، مفهوم سواد گسترده‌تر شده و انواع مختلفی از جمله سواد مالی را دربرمی‌گیرد. سواد مالی به مجموعه‌ای از دانش‌ها، گرایش‌ها، ارزش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای مالی گفته می‌شود که افراد با بهره‌برداری به‌هنگام از آنها، می‌توانند تصمیم‌های آگاهانه و مؤثر مالی اتخاذ نمایند، منابع پولی را به‌صورت بهینه مدیریت نموده و رونق و شکوفایی اقتصادی جامعه را توسعه دهند (عباسپور، ۱۴۰۰). سواد مالی اغلب به‌مثابه «مهارتی برای زندگی»[۱] یا «علاجی شهودی»[۲]، به‌منظور کمک به افراد برای غلبه بر مسائل مالی شخصی‌شان قلمداد می‌گردد (هارنیچ[۳] ، ۲۰۱۰؛ فرناندز، لینچ و نتمیر[۴]، ۲۰۱۴؛ ویلیز[۵] ،۲۰۱۱ و استاپلر و والتر[۶]، ۲۰۱۷). سواد مالی به‌صورت غیررسمی در خانواده‌های اصیل فرانسوی و انگلیسی مورد توجه بود و در اواسط قرن هجدهم از طریق تولید و انتشار منابع مکتوب، دامنه توجه بدان وسعت یافت (جید و ژیست[۷]، ۱۹۴۸). ولی اهمیت سواد مالی و آگاهی شهروندان از آن، برای نخستین‌بار در سال ۱۹۹۰ در آمریکا مورد توجه قرار گرفت. در عصر حاضر نیز، سواد مالی به‌مثابه عامل دست‌یابی به موفقیت و رقابت در جامعه جهانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و یکی

۱. Life Skill
۲. Intuitive Remedy
۳. Harnisch
۴. Fernandes Jr & Netemeyer
۵. Willis
۶. Stolper &Walter
۷. Gide, C. & Rist, C.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

از نیازهای مبرم جامعه کنونی محسوب می‌گردد (پیزا[۱]، ۲۰۱۲؛ شبکه مالی آموزش مالی[۲]، سازمان توسعه و همکاری اقتصادی[۳]، ۲۰۱۲).

در دهه‌های اخیر به دلیل اهمیت موضوع سواد مالی نوجوانان، پیزا در اولین سنجش بین‌المللی در مقیاس وسیع در سال ۲۰۱۲ به سنجش سواد مالی نوجوانان گروه سنی ۱۵ سال در بسیاری از کشورها و اقتصادها مبادرت نمود. از آنجایی‌که نوجوانان از منظر مراحل تحول رشدی در پی کسب استقلال شخصیتی در این دوره سنی هستند، آنان را می‌توان یکی از مستعدترین گروه-های سنی برای یادگیری سواد مالی دانست (کرین، ۲۰۲۱). بر بنیان این واقعیت روان‌شناختی، آشنایی نوجوانان با سواد مالی می‌تواند علاوه بر کمک به رشد اعتماد به‌نفس در آنان، فرصت ارزشمندی برای تشخیص نگرش‌های اقتصادی در زندگی تحصیلی و حرفه‌ای آتی فراهم سازد. همچنین سواد مالی می‌تواند کلید کمک به آنان برای فائق آمدن بر مشکلات مالی روزمره، مدیریت بهینه منابع و خلق شرایط مبتنی بر درک واقعیت‌ها و محدودیت‌های مالی برای دستیابی به زندگی موفق و باکیفیت گردد (کاکیزیل، اوزدمیر و اویسل[٤]، ۲۰۱۷). بر این مبنا، بسیاری از کشورها آموزش مالی شخصی را از طریق برنامه‌های - درسی مدارس به‌مثابه بخشی از یک استراتژی ملی به‌منظور بهبودبخشی قابلیت-های مالی نسل آینده معرفی نموده‌اند (پرسی و تامیلسون[٥]، ۲۰۱۱). همچنین اغلب کشورهای توسعه‌یافته دنیا همچون انگلستان، آمریکا و کانادا اقدام به تدوین برنامه‌هایی کرده‌اند که هدفشان، بهبود آموزش مالی برای طولانی مدت

---

۱. PISA is the OECD's Programme for International Student Assessment.
۲. International Network on Financial Education: INFE
۳. Organization for Economic Co-operation and Development: OECD
٤. Kokkizil, M., Karakurum-Ozdemir, K. & Uysal, G
٥. Percy, A., & Tomlinson, J.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

است (سنت‌آنا، دی پایوا و گولارت[۱]، ۲۰۱۶). هدف از برنامه‌های سواد مالی، تجهیز افراد با دانش و مهارت، به‌منظور شکل‌دهی عقلانی به تصمیمات و کنترل شرایط مالی و در پی آن، رونق و شکوفایی اقتصادی است (لوزاردی و میشل[۲]، ۲۰۰۸ و کفلا[۳]، ۲۰۱۱).

با توجه به اهمیت آموزش سواد مالی به نسل جوان، طی دو دهه اخیر توجه پژوهشگران به بررسی آن جلب شده است. برای مثال اوه و لی[۴] (۲۰۲۰)، با بررسی برنامه درسی سواد مالی در چین و آمریکا دریافتند که آموزش سواد مالی در هر دو کشور به‌صورت یک درس «انتخابی» ارائه می‌گردد. کاتنووا و هون‌لی[۵] (۲۰۲۰) با بررسی برنامه درسی سواد مالی در قزاقستان دریافتند که سواد مالی بر نگرش و رفتار مالی افراد اثر مثبت می‌گذارد. نورینی، صبری و افیدا[۶] (۲۰۱۹) نیز مشخص ساختند که رابطه مثبتی بین سواد مالی، مدیریت بدهی و نگرش به پول در کارگران جوان وجود دارد. علاوه براین، جواهرپور (۲۰۱۷) با مطالعه تطبیقی برنامه درسی سواد مالی در استان‌های کبک و انتاریو در کانادا، نشان دادند که در کبک، آموزش سواد مالی با درس علوم اجتماعی و در انتاریو، با درس‌های علوم اجتماعی و انسانی، ریاضی و هنر، تلفیق شده است. چنان که دوبه و استانا[۷] (۲۰۱۷) هم با مقایسه سواد مالی دانش‌آموزان در ایالت‌های مرکزی هند دریافتند که سطح سواد مالی نسل جوان در هند پایین است و لازم است که سیاست‌های آموزشی جدی در این زمینه اتخاذ گردد. ازطرف دیگر، ساواتزکی و سالیوان[۸] (۲۰۱۷) با مطالعه درک معلمان استرالیائی از سواد مالی، از نیاز به آموزش

---

۱. Sant'Ana, V., De Paiva, R. C. & Goulart, I. B.
۲. Lusardi, A. & Mitchell, O. S.
۳. Kefela, G.
۴. Oh, Y., and Li, J.
۵. Katenova, M. & Hoon Lee, S.
۶. Nuraini, A., Sabri, M. F. & Afida, M. M. A.
۷. Dube, V. S., Asthana, P. K.
۸. Sawatzki, C. M. & Sullivan P. A.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

معلمان در این زمینه تأکید ورزیدند. کاکیزیل و همکاران (۲۰۱۷) نیز با تطبیق وضعیت سواد مالی در مکزیک، لبنان، اوروگوئه، کلمبیا و ترکیه، به این نتیجه رسیدند که سطح سواد مالی در بین زنان، جوانان و افرادی که توانایی خواندن و نوشتن به زبان رسمی را ندارند، پایین‌تر است. علاوه براین، یافته نیکولینی، کیود و شاترژه[1] (۲۰۱٦) در خصوص مطالعه تطبیقی سواد مالی در آمریکا، کانادا، ایتالیا و انگلستان، نشانگر تأثیر تفاوت‌های فرهنگی در سواد مالی بود.

بحران‌های اقتصادی اخیر در ایران و جهان، نیاز به توجه روزافزون به اهمیت سواد مالی و آموزش آن را به نسل جوان آشکار ساخته است. برخی پژوهش‌ها گواه بر پایین بودن سواد مالی در میان دانش‌آموزان ایرانی است. برای مثال یک ارزیابی بین‌المللی نشان داد که در ایران، سطح سواد مالی پایین‌تر از حد انتظار و در حدود ٪۲۰ است (سازمان توسعه همکاری اقتصادی، ۲۰۱٤).

سیدی و احمدی (۱۳۹۸) دریافتند اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی شامل آشنایی با مفاهیم پایه و ارزش‌های اخلاقی و در دوره متوسطه مبتنی بر پرورش مهارت‌ها است. یافته‌های قندهاری، مهرمحمدی، طلایی و فرجی (۱۳۹۷)، از طریق بررسی تطبیقی برنامه درسی تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی استرالیا، چین و اسکاتلند و ارائه دلالت‌هایی برای تربیت اقتصادی ایران حاکی از اشتراک کشورهای منتخب در اهداف تربیت اقتصادی در حیطه دانش و مهارت است. روشندل، امیری و طغیانی (۱۳۹۷) با بررسی عوامل مؤثر بر سواد مالی در میان دانش‌آموزان دوره اول متوسطه دریافتند تفاوت معناداری بین سواد مالی دانش‌آموزان پسر و دختر وجود دارد. پژوهش سلیمی‌پور ندوشن (۱۳۹۲) حکایت از عدم کفایت سواد مالی دانش‌آموزان دوره متوسطه و ناکارآمدی کتاب‌های درسی این دوره در تحقق اهداف تربیت اقتصادی دارد.

[1] Nicolini, Cude and Chatterjee

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

پیشینه پژوهشی در حوزه برنامه درسی سوادمالی در هر دو سطح بین المللی و ملی، مبین فقدان ارائه یک الگوی پیشنهادی برای برنامه درسی آموزش سواد مالی با تأکید بر دوره متوسطه اول است، اگرچه تا حدی ابعاد و مؤلفه‌های احتمالی مؤثر بر آموزش سواد مالی، طی پژوهش‌های انجام شده مشخص شده‌اند. همچنین از انجایی که برنامه درسی – صرف نظر از موضوع آن – در خلاء رخ نمی دهد و تا حد زیادی متأثر از عوامل و متغیرهای محیطی نظیر شرایط بومی و فرهنگی است، طراحی یک برنامه آموزش سواد مالی با توجه به بافت اجتماعی ایران، ضرورت انجام پژوهش حاضر را بیشتر آشکار می سازد. دو سؤال اصلی پژوهش حاضر، عبارتند از؛

سؤال اول پژوهش: چارچوب مفهومی مناسب برای برنامه درسی سواد مالی در دوره متوسطه اول ایران چیست؟

سؤال دوم پژوهش: اعتبار چارچوب مفهومیِ الگوی برنامه درسی سواد مالی برای دوره متوسطه اول ازنظر متخصصان، چقدر است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از جنبه رویکرد از نوع مطالعات کیفی به‌شمار می‌رود. این مطالعه به روش آمیخته و اکتشافی در چند مرحله انجام شده است. به این منظور در مرحله اول، مؤلفه های برنامه درسی سواد مالی با روش تحلیل اسنادی از منابع مورد مطالعه کشف و تبیین شدند. در مرحله دوم، میزان توجه به این مؤلفه‌ها در متون به روش تحلیل محتوای مضمونی بررسی شد. در مرحله سوم به کمک یک گروه کانونی، با صاحبنظران گفت‌وگو شد، تا طرحواره‌های مفهومی برنامه درسی سوادمالی که ماهیت بنیادی یا ساختاری دارند، تعیین شوند. با شناسایی مفاهیم اساسی (ویژگی‌های عناصر برنامه) و مفاهیم ساختاری (ارتباط عناصر برنامه)، الگوی برنامه درسی سواد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مالی طراحی گردید. در مرحله آخر برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی برنامه، از نظرات متخصصان در یک گروه کانونی، استفاده شد.

در مرحله اول به منظور گردآوری داده‌ها و تبیین چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی، از روش تحلیل اسنادی و گروه کانونی استفاده شد. در مرحله اول، اسناد منتشر شده داخلی و خارجی در حوزه سواد مالی در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ تحلیل شدند.. انتخاب اسناد ملاک‌محور و مبتنی بر کلیدواژه‌های سواد مالی[۱]، تربیت اقتصادی[۲]و مالی شخصی[۳] و با جستجو در پایگاه‌های داده گوگل‌اسکالر[٤]، ساینس‌دیرکت[٥]، ایرانداک[٦]، الزویر[۷]، اشپرینگر[۸]، سیج[۹]، اریک[۱۰]، سید[۱۱]، نورمگز[۱۲] و مَگیران[۱۳] و... انجام شد. فرآیند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و منجر به شناسایی ۹۰ سند مشتمل بر مقاله‌های علمی پژوهشی، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری، کتاب‌ها و گزارش‌های سازمانی در داخل و خارج از کشور گردید. با عنایت به این که مضمون[۱٤] مبین اطلاعات مهمی درباره پژوهش است و تا حدی، معنی و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد (براون و کلارک، ۲۰۰٦)، این اسناد به روش تحلیل مضمون، توسط پژوهشگران کدگذاری شدند و مقوله‌بندی‌ها در سه

---

[۱] Financial Literacy
[۲] Economic Education
[۳] Personal Finance
[٤] Google Scholar
[٥] Science Direct
[٦] Irandoc
[۷] Elsevier
[۸] Springer
[۹] Sage
[۱۰] Eric
[۱۱] SID
[۱۲] Noormags
[۱۳] Magiran
[۱٤]. Theme

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

طبقه کدهای اولیه، کدهای ثانویه و کدهای اصلی، شکل گرفتند. سپس، از این مقوله‌ها برای جهت‌دهی به پرسش‌های پژوهش و تبیین چارچوب مفهومی استفاده شد.

در بخش دوم، یک گروه کانونی تشکیل شد و پرسش‌هایی نیمه‌ساختارمند، در دسترس مشارکت‌کنندگان که ۱۵ متخصص از حوزه‌های مطالعات برنامه درسی، اقتصاد و مالی، کارآفرینی و بانکی، افراد حوزوی، معلمان باتجربه و امور بین‌الملل مرتبط با سوادمالی، قرارگرفت. آنها به بحث و تبادل‌نظر پیرامون چارچوب مفهومی سوادمالی و مؤلفه‌های آن پرداختند. از طریق تحلیل مضمون، پژوهشگران به کدگذاری مضامین حاصل از گفت‌وگوها پرداختند. یکی از ویژگی‌های این گروه کانونی، تعامل میان اعضای گروه بود که به گفت‌وگوی چالشی با هم پرداختند و همان‌طور که حریری (۱۳۹٤) گفته، هم‌افزایی حاصل از تضارب آرای متخصصان در جریان تعامل‌های ایجادشده در گروه کانونی، به اعتباربخشیِ چارچوب مفهومی طراحی شده برای سوادمالی، انجامید. همچنین برای اعتبار داده‌ها، روش سه‌سویه‌سازی به‌کار گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، تمام گفت‌وگوها در گروه کانونی با رضایت شرکت‌کنندگان، ضبط شنیداری شده و بعد، پیاده‌سازی و تبدیل به متن شدند. در تحلیل این بخش از داده‌ها و یادداشت‌های تهیه شده در گروه، از روش تحلیل مضمون بهره گرفته شد. سرانجام در مرحله پایانی پس از تجمیع نظرات متخصصان، چارچوب طراحی شده مورد بازنگری قرارگرفت و مؤلفه‌های آن تبیین گردید.

جدول ۱- مشخصات متخصصان شرکت‌کننده در گروه کانونی

کد	تخصص	درجه علمی	سابقه کار	رشته تحصیلی
۱	سواد مالی	دانشیار	۲۰ سال	معارف اسلامی و اقتصاد
۲	سواد مالی	دانشیار	۲٦ سال	اقتصاد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

کد	تخصص	درجه علمی	سابقه کار	رشته تحصیلی
۳	سواد مالی	استادیار	۱۸ سال	سیاست‌گذاری علم و فن‌آوری
٤	سواد مالی	استادیار	۱۲ سال	اقتصاد اسلامی
٥	سواد مالی	کارشناس ارشد	۱۲ سال	اقتصاد
٦	برنامه درسی	دانشیار	٢٤ سال	مطالعات برنامه درسی
۷	برنامه درسی	دانشیار	۲۰ سال	مطالعات برنامه درسی
۸	معلم با تجربه	استادیار	۲۳ سال	مطالعات برنامه درسی
۹	معلم با تجربه	دانش‌آموخته دکتری	١٤ سال	مطالعات برنامه درسی
۱۰	حوزوی	حجت الاسلام	۳۱ سال	دکتری حقوق خصوصی/ مدرک کتبی اجتهاد
۱۱	حوزوی	طلبه	۸ سال	تحصیلات حوزوی
۱۲	کارآفرینی	استاد	۱۵ سال	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۱۳	کارآفرینی	کاردانی	۱۸ سال	مدیریت حرفه ای کسب و کار
١٤	بانکی	دانش‌آموخته دکتری	١٤ سال	مدیریت بازرگانی
۱۵	بین‌الملل	دانشیار	۲۸ سال	آموزش و پرورش تطبیقی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

یافته‌ها

به‌منظور پاسخگویی به اولین سؤال پژوهشی، با روش تحلیل اسنادی از منابع مورد مطالعه با عنایت به مبانی نظری مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی برای تبیین چارچوب مفهومی مناسب برای برنامه درسی سواد مالی در دوره متوسطه اول ایران، شناسایی شدند.

جدول ۲- مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی مستخرج از مبانی نظری و تحلیل اسنادی

ردیف	مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها
۱	**کسب درآمد**	کار و حرفه، منابع مالی ، ارزش زمانی پول، حقوق و مزایا، کارآفرینی، تولید و اشتغال، ایجاد ارزش افزوده، ارزهای دیجیتال، پرداخت مالیات
۲	**خرید کالا و خدمات**	قیمت‌ها و بازار، مخارج، بهینه‌سازی الگوی مصرف، بودجه‌ریزی، گروه مرجع، تصمیم-گیری عقلایی، انتخاب بهینه، خرید آگاهانه، تحلیل رفتار پس از خرید
۳	**پس‌انداز**	هزینه‌ها، مدیریت مصرف، فرهنگ پس‌انداز، امور عام‌المنفعه
٤	**استفاده از اعتبار**	اعتبارات و تسهیلات، گرفتن وام، نرخ سود، مدیریت بدهی و وصول اقساط
۵	**سرمایه‌گذاری مالی**	مدیریت مالی، مالکیت، مشارکت در سرمایه-گذاری‌ها، نهادهای پولی و مالی، سپرده-گذاری بانکی، خرید و فروش سهام و اوراق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

ردیف	مؤلفه‌ها	زیرمؤلفه‌ها
٦	**حفاظت و بیمه**	مدیریت ریسک، مسئولیت‌پذیری مالی، برنامه‌ریزی شخصی، انواع بیمه، بازنشستگی

باعنایت به شناسایی شش مؤلفه اصلی با متخصصان امور مالی، برنامه درسی و حوزوی مصاحبه شد، تا طرحواره‌های مفهومی برنامه درسی که ماهیت بنیادی یا ساختاری دارند، خلق شوند. با شناسایی مفاهیم اساسی (ویژگیهای عناصر برنامه) و مفاهیم ساختاری (ارتباط عناصر برنامه)، الگوی برنامه درسی سواد مالی طراحی گردید. برون داد این مرحله شناسایی، ۳۸ زیرمؤلفه برای سواد مالی و تعیین و تدوین اهداف کلی و جزیی سواد مالی به شرح زیر بود:

❖ **سواد مالی**

سواد مالی؛ مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها، ارزش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای مالی به‌شمار می‌رود که افراد با بهره‌برداری به‌هنگام از آنها می‌توانند تصمیم‌های آگاهانه و مؤثر مالی اتخاذ نموده، منابع پولی خود را به‌صورت بهینه مدیریت و ضمن داشتن مسئولیت‌پذیری و امنیت مالی با ارتقای رفاه فردی خویش به توسعه اقتصادی جامعه یاری رسانند.

➢ **هدف کلی**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول سواد مالی را به مثابه یک شایستگی پایه کسب نماید.

❖ **مؤلفه اول: کسب درآمد**

کسب درآمد برای اکثر مردم بوسیله ارزش بازار نیروی کار آنها تعیین و به‌عنوان حقوق یا دستمزد پرداخت می‌شود. افراد می‌توانند درآمد و فرصت‌های شغل خود را از طریق کسب آموزش بیشتر، تجارب کاری و مهارت‌های شغلی افزایش دهند. تصمیم‌گیری برای فعالیتی که درآمد یا فرصت‌های شغلی را

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

افزایش می‌بخشد، تحت تأثیر مزایای مورد انتظار و هزینه‌های چنین فعالیتی قرار می‌گیرد.

هدف کلی مؤلفه اول

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول به کسب درآمد تمایل نشان دهد.

❖ **مؤلفه دوم: خرید کالا و خدمات**

مردم نمی‌توانند همه کالاها و خدمات مورد نیاز خود را خریداری یا تولید نمایند، بنابراین در نتیجه، افراد خرید برخی کالاها و خدمات را به برخی دیگر ترجیح می‌دهند. افراد می‌توانند با صرف برای گردآوری اطلاعات، برنامه‌ریزی، و بودجه‌بندی، خرید کالا و خدمات خود را به شیوه ای منطقی از منظر اقتصادی انجام دهند.

➢ **هدف کلی مؤلفه دوم**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول، از عهده خرید کالا و خدمات به شیوه‌ای عقلانی و اقتصادی برآید.

❖ **مؤلفه سوم: پس‌انداز**

پس‌انداز بخشی از درآمدی است که مردم انتخاب می‌کنند تا برای استفاده‌های آتی کنار بگذارند. افراد به‌دلایل مختلف در طول زندگی خود پس‌انداز می‌کنند. در حالی که در مورد چگونگی و میزان آن با گزینه ها و بدیل های گوناگون روبرو هستند. زمان، نرخ سود و تورم بر ارزش پس‌انداز تأثیر می‌گذارد.

➢ **هدف کلی مؤلفه سوم**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول از طریق پس‌انداز توانایی تغییر در زندگی شخصی خود را دارا باشد.

❖ **مؤلفه چهارم: استفاده از اعتبار**

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

اعتبار به افراد اجازه می‌دهد تا کالاها و خدماتی را که می‌توانند امروز از آن-ها استفاده کنند به راحتی خریداری نموده ولی بها و هزینه آنها را در آینده پرداخت کنند. افراد از بین گزینه‌های اعتباری مختلف که مستلزم پذیرش هزینه-های متفاوتی است، دست به‌انتخاب می‌زنند. وام‌دهندگان درخواست‌های وام را بر اساس ارزیابی سابقه اعتباری گذشته وام‌گیرنده و توانایی مورد انتظار برای پرداخت در آینده، تأیید یا رد می‌کنند. وام‌گیرندگان با ریسک بالاتر مجبور به پرداخت نرخ سود بالاتر و وام‌گیرندگان با ریسک پایین‌تر قادر به پرداخت نرخ سود پایین‌تری برای دریافت مجدد وام هستند.

➢ **هدف کلی مؤلفه چهارم**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول نحوه استفاده بهینه از اعتبار مالی خود را درک نماید.

❖ **مؤلفه پنجم: سرمایه‌گذاری مالی**

سرمایه‌گذاری مالی، خرید دارایی‌های مالی برای افزایش درآمد یا ثروت در آینده است. سرمایه‌گذاران باید از میان سرمایه‌گذاری‌هایی که ریسک‌های مختلف و نرخ‌های قابل انتظار برای بازگشت دارند، دست به انتخاب بزنند. سرمایه‌گذاری‌هایی با نرخ بالاتر انتظار برای بازگشت، در معرض ریسک بیشتری هستند. تنوع در سرمایه‌گذاری می‌تواند ریسک سرمایه‌گذاری را کاهش دهد.

➢ **هدف کلی مؤلفه پنجم**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول توانایی سرمایه-گذاری مالی در فرصت‌های پیش رو را دارا باشد.

❖ **مؤلفه ششم: حفاظت و بیمه**

افراد برای محافظت خود از ریسک مالی درآمد از دست رفته، دارایی‌ها، سلامت و یا تثبیت هویت مالی، دست به‌انتخاب بیمه می‌زنند. آنها می‌توانند از طریق پذیرش بیمه، ریسک‌های احتمالی سرمایه گذاری را بپذیرند یا کاهش

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

دهند و یا آن را به دیگران منتقل نمایند. بیمه این اجازه را به‌افراد می‌دهد تا برای انتقال ریسک از طریق پرداخت هزینه در حال حاضر امکان پیشگیری از دست‌دادن موارد بزرگ‌تر آتی را داشته باشند.

- **هدف کلی مؤلفه ششم**

از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول، حفاظت و بیمه اموال خویش را ارج نهد.

با مبنا قرار دادن اهداف کلی سواد مالی، به برخی از اهداف جزیی آنها در دوره متوسطه اول اشاره می‌شود.

جدول ۳- اهداف جزیی مؤلفه‌های اصلی سواد مالی دوره متوسطه اول

مؤلفه اصلی اول: کسب درآمد
در پایان دوره متوسطه اول، از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) درک کند از طریق کسب تحصیلات یا مهارت‌آموزی می‌تواند کار و حرفه مورد علاقه خود را فراگیرد.
۲) بفمهد دستمزد و حقوق پرداختی به کارکنان مشاغل معمولاً توسط بازار کار تعیین می‌شود.
۳) با پرداخت مالیات به مثابه بخشی از درآمد کسب شده آشنا گردد.
٤) مالیات ارزش افزوده را به عنوان نوعی مالیات غیرمستقیم درک نماید.
۵) منابع مالی و پولی افراد یا سازمان‌ها را بشناسد.
٦) ارزش زمانی پول را درک نماید.
۷) اطلاعاتی درباره ارزهای دیجیتال کسب نماید.
۸) تولید، اشتغال‌زایی و کارآفرینی را ارج نهد.
۹) به شناخت اصول اخلاقی و قوانین و مقررات کلی مشاغل و حرفه‌ها در چارچوب شرع و فقه اسلامی دست یابد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مؤلفه اصلی دوم: خرید کالا و خدمات
در پایان دوره متوسطه اول از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) بتواند کالاها و خدمات مورد نیاز خود را به منظور خرید اولویت‌بندی نماند.
۲) مفهوم خرج و هزینه و راه‌های تأمین آن را درک نماید.
۳) بتواند قیمت‌های کالاها یا خدمات مورد علاقه خود را از منابع متعدد بدست آورد.
٤) توانایی بودجه‌ریزی برای زندگی روزمره خود را کسب نماید.
۵) راهکارهایی برای بودجه‌ریزی صحیح خلق نماید.
٦) به انتخاب شیوه‌های پرداختی متعدد برای خرید کالاها و خدمات مورد علاقه خود تمایل داشته باشد.
۷) با اصول تصمیم‌گیری عقلایی در هنگام خرید آشنا گردد.
۸) گروه مرجع و الگوهای رفتاری در خرید کالا و خدمات در جامعه را شناسایی نماید.
۹) نسبت به الگوی بهینه مصرف خویش متعهد باشد.
۱۰) توانایی خرید آگاهانه را کسب نماید.
۱۱) از عهده تحلیل رفتار خویش پس از خرید کالاها یا خدمات برآید.
۱۲) بتواند اصول اخلاقی و قوانین و مقرارت را در چارچوب شرع و فقه اسلامی در حین خرید کالا یا خدمات رعایت کند.
مؤلفه اصلی سوم: پس‌انداز
در پایان دوره متوسطه اول از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) با پس‌انداز و شیوه های مختلف انجام آن آشنا شود و بدان علاقه‌مند گردد.
۲) از طریق مدیریت مصرف بتواند از عهده هزینه‌های خویش برآید.
۳) با انواع هزینه‌های نقدی و غیر نقدی آشنا گردد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

٤) نسبت به پس‌انداز خویش تعهد داشته باشد.
۵) فرهنگ و ارزش‌های پس‌انداز در جامعه را ارج نهد.
٦) یاد بگیرد از مصرف‌گرایی دوری گزیند.
۷) بتواند در امور عام المنفعه مشارکت نماید.
۸) هنگام صرف هزینه، اصول اخلاقی و شرعی را رعایت کند.
مؤلفه چهارم: استفاده از اعتبار
در پایان دوره متوسطه اول از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) با انواع اعتبارات و تسهیلات آشنا گردد.
۲) توانایی استفاده از اعتبارات و تسهیلات را برای پیشبرد اهداف مالی خویش کسب نماید.
۳) با دریافت وام، اصول و مقرارت وام‌های گوناگون و شرایط و میزان سودی که به هر وام تعلق می‌گیرد آشنا شود.
٤) درک کند که نرخ سود وام‌ها، بر اساس تغییرات موجود در بازار ممکن است دچار نوسان گردد.
۵) بتواند میزان بدهی ، تعداد اقساط و تاریخ سررسید اقساط هر وام را مدیریت نمایند.
٦) بفهمد بخشی از سود دریافتی از وام‌گیرندگان به منظور پرداخت سود سپرده-گذاران بکار می‌رود.
۷) با مفهوم سود و انواع آن آشنا گردد.
۸) درک کند که عدم موفقیت در بازپرداخت یک وام، پیامدهای منفی برای وام-گیرندگان دربر دارد.
۹) از قوانینی که برای استفاده از اعتبارات و تسهیلات وضع شده آگاه شود.
۱۰) با شرایط و قوانین دریافت وام در چارچوب شرع و فقه اسلامی آشنا گردد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۱۱) بتواند از طریق تحلیل و ارزیابی انواع وام‌ها، وام‌های با نرخ سود کمتر و بازپرداخت طولانی مدت را انتخاب نماید.
مؤلفه اصلی پنجم: سرمایه‌گذاری مالی
در پایان دوره متوسطه اول از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) با انواع سرمایه‌گذاری و راه‌های آن آشنا گردد.
۲) اطلاعاتی درباره سرمایه‌گذاری از طریق سهام و اوراق قرضه کسب نماید.
۳) انواع نهادهای پولی و مالی را درک نماید.
٤) درک نماید از طریق خرید سهام، اوراق قرضه و یا مشارکت در طرح‌های سرمایه‌گذاری می‌توان به خلق سرمایه پرداخت.
۵) درک کند که وقتی افراد سهام شرکتی را خریداری می‌نمایند، در واقع سهم‌های مالکیت در یک کسب و کار را می‌خرند.
٦) با سود حاصل از سهام آشنا گردد.
۷) بفهمد از طریق سرمایه‌گذاری در برخی طرح‌های اقتصادی می‌تواند در طرح-های مذکور مشارکت نماید.
۸) انواع سپرده‌گذاری‌های بانکی برای سرمایه‌گذاری را بشناسد.
۹) توانایی مدیریت سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت و بلند مدت را کسب نماید.
مؤلفه اصلی ششم: حفاظت و بیمه
در پایان دوره متوسطه اول از دانش‌آموز انتظار می‌رود:
۱) با مفهوم ریسک مالی و انواع آن آشنا گردد.
۲) توانایی مدیریت ریسک را کسب نماید.
۳) مفهوم بیمه و انواع قراردادهای بیمه را درک نماید.
٤) تمایل به شناسایی مزایای انواع بیمه داشته باشد.
۵) بیاموزد باید تمهیدات لازم را برای داشتن آرامش در دوره بازنشستگی از هم

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

اکنون مدنظر قرار دهد.
٦) از مستمری و مزایای بازنشستگی آگاه گردد.
۷) با مزایای بیمه عمر به مثابه یکی از انواع بیمه آشنا گردد.
۸) درک کند که شرکت‌های بیمه در ازای خدمات خود حق بیمه دریافت می‌کنند.
۹) بداند افراد براساس درآمد، شغل، سبک زندگی، سن، تمایل به‌پذیرش ریسک و قیمت بیمه، می‌توانند از بیمه‌های متفاوت استفاده کنند.
۱۰) باور کند که باید در قبال دارایی و اموال خویش احساس مسئولیت کرده و مسئولیت‌پذیری مالی داشته باشد.
۱۱) با اصول اخلاقی و قوانین و مقررات حاکم بر استفاده از بیمه و دریافت مستمری بازنشستگی آشنا باشد.

پاسخ به سؤال دوم پژوهش

برای پاسخگویی به دومین سؤال پژوهشی و اعتباربخشی چارچوب مفهومی، ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سوادمالی در چارچوب پیشنهادی، توسط متخصصان در یک گروه کانونی، مورد بازنگری و اولویت‌بندی قرار گرفت. چارچوب طراحی شده پس از اعتباربخشی در این گروه، نهایی شد و طرح شماتیک الگوی بازنگری شده ترسیم گردید.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

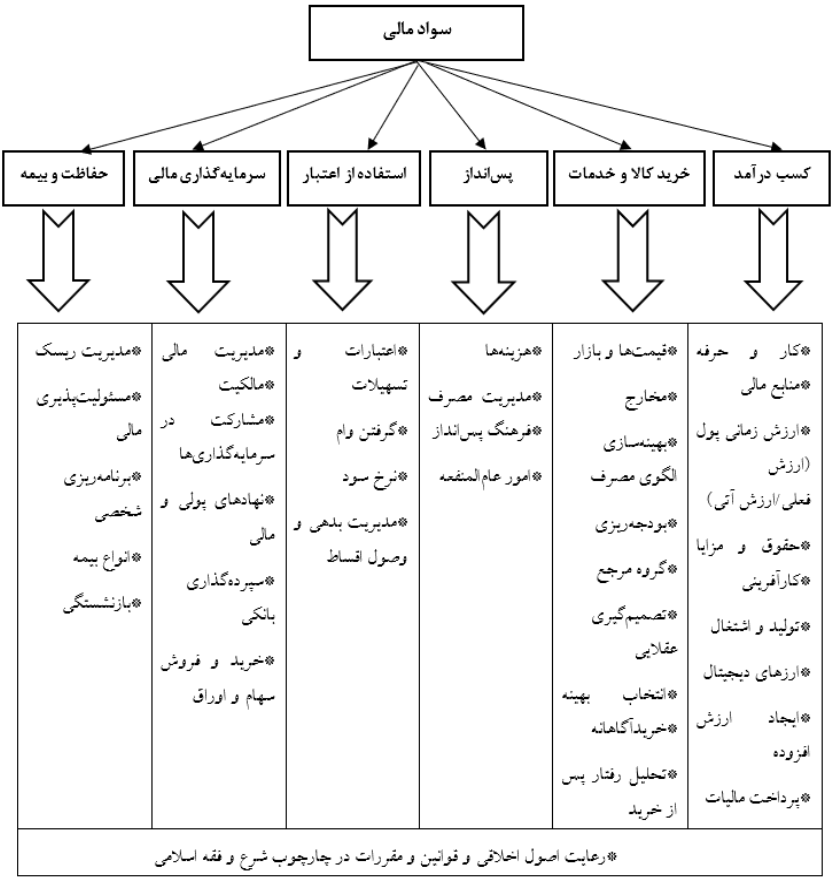

نمودار ۱- مدل (چارچوب) مفهومی سواد مالی

توالی مفهومی استانداردهای سواد مالی در پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی مختلف

به‌منظور بهره‌برداری از مؤلفه‌های سواد مالی، امر برنامه‌ریزی برای پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی باید به‌گونه‌ای باشد که مؤلفه‌های شش‌گانه سواد مالی در تمامی پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی (دوره ابتدایی اول و دوم و دوره متوسطه اول و دوم) مورد توجه و استفاده قرار گیرد. حدود و ثغور بهره‌برداری از اهداف

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

ارائه شده در جدول بالا در هر یک از پایه‌ها و دوره‌های تحصیلی بر اساس توالی مفهومی و میزان رشد و رسش ذهنی دانش‌آموزان می‌باشد. ارتباط افقی مفاهیم هر مؤلفه در سطح هر پایه و ارتباط عمودی این مفاهیم در سطح هر دوره در پایه‌های مختلف تحصیلی باید مطمح نظر برنامه‌ریزان قرار گیرد. افزون بر این، در تهیه و تدوین محتوای آموزشی، محتوا باید به‌گونه‌ای طراحی و تدوین گردد که ضمن تدارک اهداف کلی مؤلفه‌ها در دوره‌های مختلف تحصیلی، اهداف جزیی هر مؤلفه نیز در پایه‌های تحصیلی مدنظر قرار گیرد. بر این مبنا، طیفی از شایستگی‌های پایه سواد مالی متناسب با هر دوره تحصیلی تدوین می‌گردد و بهره‌گیری از این اطلاعات برای دوره‌های مختلف تحصیلی منافاتی با یکدیگر نداشته، بلکه بسته به پایه و دوره تحصیلی عمق و بار مفهومی محتوا کاسته یا افزوده می‌گردد. چرا که این مؤلفه‌ها دربرگیرنده حدنصابی از اطلاعات پایه و عمومی سواد مالی مورد نیاز دانش‌آموزان در تمامی دوره‌های تحصیلی می‌باشد. پژوهشگران معتقدند برخی از دانش‌آموزان پس از گذراندن دوره متوسطه اول وارد بازار کار می‌شوند. لذا، آگاهی از سطح مطلوبی از شایستگی‌های پایه سواد مالی به منظور ورود به بازار کار برای آنان لازم و ضروری می‌باشد. از این رو در تدوین و تبیین اهداف جزیی سواد مالی دوره متوسطه اول، سطح مطلوب و متناسبی از اطلاعات ارائه گردیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اصلی تبیین چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، سعی بر آن دارد تا با تأکید بر ضرورت موضوع و مطمح نظر قرار دادن خلأ موجود در برنامه درسی سواد مالی این دوره، چارچوب مفهومی ویژه نوجوانان در این حوزه را ارائه نماید. لذا، این پژوهش با تمرکز بر دو پرسش اساسی به گردآوری داده‌ها پیرامون تبیین

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی متناسب با شرایط بومی- اسلامی کشور و بالتبع آن اعتباربخشی چارچوب مذکور پرداخته است.

در نخستین گام پژوهشگران اقدام به واکاوی اسناد ملی و بین‌المللی و مصاحبه با متخصصان نموده و بر این مبنا، شش مؤلفه اصلی را شناسایی نمودند. در مرحله دوم از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با متخصصین، ۳۸ زیرمؤلفه متناسب با سواد مالی تدوین گردید.

اولین مؤلفه سواد مالی، کسب درآمد است که دارای نُه زیرمؤلفه کار و حرفه، منابع مالی، ارزش‌زمانی پول، حقوق و مزایا، کارآفرینی، تولید و اشتغال، ارزهای دیجیتال، ایجاد ارزش افزوده و پرداخت مالیات می‌باشد. دومین مؤلفه یا استاندارد سواد مالی، خرید کالا و خدمات است که دارای نُه زیرمؤلفه؛ قیمت‌ها و بازار، مخارج، بهینه‌سازی الگوی مصرف، بودجه‌ریزی، گروه مرجع، تصمیم-گیری عقلایی، انتخاب بهینه، خریدآگاهانه و تحلیل رفتار پس از خرید است. سومین مؤلفه یا استاندارد سواد مالی پس‌انداز می‌باشد و دارای چهار زیرمؤلفه؛ هزینه‌ها، مدیریت مصرف، فرهنگ پس‌انداز و امور عام‌المنفعه است. چهارمین مؤلفه یا استاندارد سواد مالی، استفاده از اعتبار است که دربرگیرنده چهار زیرمؤلفه؛ اعتبارات و تسهیلات، گرفتن وام، نرخ سود، و مدیریت بدهی و وصول اقساط است. پنجمین مؤلفه یا استاندارد سواد مالی، سرمایه‌گذاری مالی است، که شش زیرمؤلفه مدیریت مالی، مالکیت، مشارکت در سرمایه‌گذاری‌ها، نهادهای پولی و مالی، سپرده‌گذاری بانکی، و خرید و فروش سهام و اوراق را دربر می‌گیرد. ششمین و آخرین مؤلفه یا استاندارد سواد مالی، حفاظت و بیمه است که دربرگیرنده پنج زیرمؤلفه؛ مدیریت ریسک، مسئولیت پذیری مالی، برنامه‌ریزی شخصی، انواع بیمه و بازنشستگی می‌باشد. در پایان نیز به زیرمؤلفه رعایت اصول اخلاقی و قوانین و مقررات در چارچوب شرع و فقه اسلامی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

اشاره شده است که دربرگیرنده تمامی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سواد مالی می‌شود.

یافته‌های حاصل از این بخش پژوهش که به تبیین چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی پرداخته است، با یافته‌های پژوهش جعفری (۱۳۹۸) که به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی و نتایج پژوهش فولادوند (۱۳۹۹) که به طراحی و اعتباریابی محتوای آموزشی سوادمالی برای دانش آموزان دوره دوم ابتدایی و نتایج پژوهش جمشیدی مقدم (۱۳۹۹) که به طراحی برنامه درسی سواد مالی در دوره دوم ابتدایی پرداخته است، همسو می‌باشد. لذا، مطابق با نتایج حاصل از واکاوی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ای سواد مالی، پژوهشگران اقدام به ترسیم چارچوب مفهومی سواد مالی مطابق با نمودار ذیل نمودند.

در ادامه نیز پژوهشگران بر اساس مؤلفه‌های سواد مالی، اقدام به تدوین اهداف کلی و جزیی سواد مالی نمودند. مطابق با هدف کلی سواد مالی؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول سواد مالی را به مثابه یک شایستگی پایه کسب نماید. بر اساس هدف کلی مؤلفه اول (کسب درآمد)؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول به کسب درآمد تمایل داشته باشد. مطابق با هدف کلی مؤلفه دوم (خرید کالا و خدمات)؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول از عهده خرید کالا و خدمات برآید. بر اساس هدف کلی مؤلفه سوم (پس‌انداز)؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول از طریق پس‌انداز توانایی تغییر در زندگی شخصی خود را دارا باشد. مطابق با هدف کلی مؤلفه چهارم؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول استفاده از اعتبار را درک نماید. بر مبنای هدف کلی مؤلفه پنجم؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول توانایی سرمایه‌گذاری مالی در زندگی شخصی خود را دارا باشد. مطابق با

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

هدف کلی مؤلفه ششم؛ از دانش‌آموز انتظار می‌رود پس از پایان دوره متوسطه اول حفاظت و بیمه اموال خویش را ارج نهد. افزون بر این، در پژوهش حاضر با مبنا قرار دادن اهداف کلی مؤلفه های شش‌گانه سواد مالی، به برخی اهداف جزیی درباره این مؤلفه‌ها در دوره متوسطه اول نیز پرداخته شد.

در مرحله بعدی و در راستای پاسخگویی به پرسش دوم پژوهش، اقدام به اعتباربخشی چارچوب پیشنهادی به شیوه گروه کانونی شد. در طی جلسه مصاحبه گروه کانونی با بهره‌گیری از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، گردآوری نظرات انجام پذیرفت؛ هر یک از صاحب‌نظران به ابراز نظرات و ایده‌های خویش پرداختند و فرآیند مصاحبه تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. در گام بعدی، پس از برگزاری مصاحبه، داده‌های ضبط شده در قالب یادداشت‌هایی پیاده‌سازی شد که منجر به کدگذاری نظرات مختصصان در قالب مضامین اولیه، ثانویه و اصلی درباره الگو و ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی گردید. در مرحله پایانی نیز، پژوهشگران پس از کدگذاری نظرات و دسته‌بندی ویژگی‌های مؤلفه-های سواد مالی در قالب جدول، با بررسی کدهای حاصل از نظرات مشارکت-کنندگان به رفع کاستی‌های الگوی اولیه و افزودن نظرات خبرگان و مشارکت-کنندگان در مصاحبه گروه کانونی و انجام اصلاحات اقدام نمودند. در نتیجه، ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی در چارچوب پیشنهادی مورد بازنگری و اولویت‌بندی قرار گرفت. سرانجام، طرح شماتیک الگوی بازنگری شده ترسیم گردید و مطابق با نظر نهایی خبرگان گروه کانونی چارچوب مفهومی سواد مالی دوره متوسطه اول اعتباربخشی شد. یافته‌های حاصل از این بخش پژوهش که به اعتباربخشی چارچوب مفهومی برنامه درسی سواد مالی پرداخته است، با یافته‌های پژوهش فولادوند (۱۳۹۹) که به طراحی و اعتباریابی محتوای آموزشی سواد مالی برای دانش آموزان دوره دوم ابتدایی پرداخته است، همسو می‌باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

بر مبنای نتایج حاصل از پژوهش حاضر، پیشنهادهایی کاربردی و اجرایی در حوزه آموزش سواد مالی برای دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت کشور، برنامه‌ریزان درسی و مؤلفین کتاب‌های درسی و آموزشی، در زیر ارائه می‌شود:

- تدوین استانداردهای محتوایی سواد مالی متناسب با فرهنگ ایرانی.
- تدوین محتوای کتب درسی با بهره‌گیری از مفاهیم سواد مالی مطابق با رویکرد تلفیقی بین‌رشته‌ای و چندرشته‌ای برای تمام دوره‌های تحصیلی .
- بهره‌گیری از فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات و آموزش‌های مبتنی بر وب در حوزه سواد مالی.
- ارتقای توسعه حرفه‌ای و دانش مالیِ معلمان از طریق دوره‌های ضمن خدمت.

منابع

Abbaspour, N. (۲۰۲۲). *Design and validation of optimal financial literacy curriculum model for junior high school students of the Islamic Republic of Iran* .Ph.D. Thesis. Faculty of Educational Sciences. Tarbiat Modares University.

Braun, V. & Clarke, V. (۲۰۰٦), "*Using thematic analysis in psychology", Qualitative Research in Psychology*, Vol. ۳, No. ۲, Pp. ۷۷-۱۰۱.

Crain, W. C (۲۰۲۱), Theoris of development: Concepts & applications.Tehran.Roshd.

Dube, V. S. & Asthana, P. K. (۲۰۱۷). A Comparative Study on Financial Literacy of Uttar Pradesh with Central Zone States in India. *IOSR Journal of Business and Management* (IOSR-JBM) e-ISSN: ۲۲۷۸-٤۸۷X, p-ISSN: ۲۳۱۹-۷٦٦۸. Volume ۱۹, Issue ۱۰. Ver. III. (October. ۲۰۱۷), PP ۲۲-۲۷. www.iosrjournals.org.

Fernandes, D., Lynch, J. J.& Netemeyer R. G. (۲۰۱٤). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Manag Sci* ٦۰(۸):۱۸٦۱–۱۸۸۳. doi:۱۰,۱۲۸۷/mnsc.۲۰۱۳,۱۸-٤۹.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Foladvand, A. (۲۰۲۰). Designing and validating the educational content of financial literacy for students of the second year of elementary school. Master's thesis in the field of educational sciences, primary school education.

Gide, C., & Rist, C. (۱۹٤۸). *A history of economic doctrines from the time of the physiocrats to the present day*. available at: https://archive.org/details/historyofeconomi۰۰gideiala

Ghandehari, A., Mehrmohammadi, M., Talaei, E. & Faraji Dizaji, S. (۲۰۱۸). Comparative Study of Integration of Economic Education in Elementary School Curriculum in Countries Scotland, China and Australia and providing implications for economic education in Iran. *Quarterly Journal of Education*. No. ۱۳۹.Pp. ۵۹- ۷۷.

Hariri, N. (۲۰۱٤). Group focus as qualitative research. Quarterly review of information & communication books. ۲ (۸), ۱٦٦-۱٦۱.

Harnisch, T. L. (۲۰۱۰). Boosting Financial Literacy in America: A Role for State Colleges and Universities. *Perspectivs*. Fall ۲۰۲۰.

Jafari, A. (۲۰۱۹). Identifying and prioritizing the components of financial literacy in preschool. Master's Thesis in Educational Sciences, Preschool Education. Faculty of Psychology and Educational Sciences. Allameh Tabatabai University.

Johnson, E., & Sherraden, M.S. (۲۰۰۷). From financial literacy to financial capability among youth. *Journal of Sociology and Social Welfare*, ۳٤(۳), ۱۱۹-۱٤۵.

Jamshidi M., Kh. (۲۰۱۹). designing financial literacy curriculum; A combined study in the second year of elementary school, Khwarizmi University, PhD thesis.

Javaherpour, A. (۲۰۱۷). *A Comparative Study of Quebec & Ontario's Curricula in Financial Literacy Education: Presence, Components & Aims*. Department of Integrated Studies in Education, McGill University, Montreal A thesis submitted to McGill University in partial fulfillment of the requirements of the degree of Master of Arts in Educational Leadership.

Katenova, M., & Hoon Lee, S. (۲۰۲۰). A comparative study of financial literacy, retirement planning and delinquency in

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

payment: The Kazakhstan case. *Eastern Journal of European Studies*, ۱۱(۱), ۲۷۳-۲۹۲.

Kefela, G. (۲۰۱۱). Implications of financial literacy in developing countries. *African Journal of Business Management*. Vol.۵ (۹), pp. ۳۶۹۹-۳۷۰۵.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (۲۰۰۸). "Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?". *Center for Research on Pensions and Welfare Policies*, Turin (Italy), p; ۵-۱۶.

MusaZadeh, Z. and Saneti, F. (۲۰۱۶). Explaining the components of economic education based on Islamic teachings. Biannual scientific-research journal of Islamic education. ۱۲ (۲۴), ۷۳-۹۷.

Nicolini, G., Cude, B., & Chatterjee, S. (۲۰۱۳). Financial literacy: a comparative study across four countries. *International Journal of Consumer Studies*, ۱-۱۷. https://core.ac.uk/download /pdf/۵۳۸۵۵۶۸۳.pdf.

Nuraini, A., Sabri, M. F. & Afida, M. M. A. (۲۰۱۹). The Relationship between Attitude towards Money, Financial Literacy and Debt Management with Young Worker's Financial Well-being. *Social Sciences and Humanities Journal homepage*: http://www.pertanika.upm.edu.my/. Pertanika J. Soc. Sci. and Hum. ۲۷ (۱): ۳۶۱ - ۳۷۸ (۲۰۱۹).

OECD INFE. (۲۰۱۲). Financial Education in Schools.

OECD. (۲۰۱۴). PISA ۲۰۱۲ Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the ۲۱st Century (Volume VI), PISA, OECD Publishing. http://dx.doi.org/۱۰,۱۷۸۷/۹۷۸۹۲۶۴۲۰۸۰۹۴-en

OECD .(۲۰۱۳). PISA ۲۰۱۲ Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy.

Oh, Y. & Li, J. (۲۰۲۰). CIES ۲۰۲۱ Poster Financial Literacy Curriculum.pdf (cies۲۰۲۱.org).

Percy, A., & Tomlinson, J. (۲۰۱۱). *APPG Report: Financial Education and the Curriculum*, ۱-۵۲. https://mei.org.uk/files/pdf/ Financial_Education_Final_report.pdf.

PISA (۲۰۱۲). Results in focus. (۲۰۱۴). What ۱۵-years-olds know and what they can do with what they know. OECD ۲۰۱۴, ۵, ۱-۳۵.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

Roshandel, A., Amiri, H. & Toghyani, M. (۲۰۱۸). Financial literacy and the necessity of measuring it in the new educational system, a case study in Shahreza. *Journal of New Educational Approaches*, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, ۱۳(۱), ۸٦-٦۷.

Salimipour Nodoushan, M. (۲۰۱۳). Financial literacy of high school students. Master's thesis. Department of Accounting. Islamic Azad University, Yazd.

Sant'Ana, V., De Paiva, R. C. & Goulart, I. B. (۲۰۱٦). Financial Education in Brazil: an Introduction to the Study of Subject. *International Journal of Economics, Commerce and Management. United Kingdom*. Vol. IV, Issue ۷, July ۲۰۱٦. http://ijecm.co.uk/ ISSN ۲۳٤۸ ۰۳۸٦.

Sawatzki, C.M., & Sullivan P.A. (۲۰۱۷). Teachers' Perceptions of Financial Literacy and the Implications for Professional Learning. *Australian Journal of Teacher Education*, ٤۲(٥), ٥۰-٦٥.

Seyedi, B., & Ahmadi, P. (۲۰۱۹). Explaining the elements of economic education curriculum in general education course. *Iranian Journal of Curriculum Studies*. ۱٤ (٥٥), ٥-٤٤.

Stolper, O. A. &Walter, A. (۲۰۱۷). Financial literacy, financial advice, and financial behavior. *J Bus Econ* (۲۰۱۷) ۸۷:٥۸۱–٦٤۳ DOI ۱۰,۱۰۰۷/s۱۱٥۷۳-۰۱۷-۰۸٥۳-۹. Published online: ٤ March ۲۰۱۷.

Willis, L.E. (۲۰۱۱) The financial education fallacy. *Am Econ Rev*, ۱۰۱(۳), ٤۲۹–٤۳٤.

Xu, L. & Zia, B. (۲۰۱۲). Financial Literacy around the World. An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. *The World Bank Development Research Group Finance and Private Sector Development Team*.

Yeganeh, Z. & Zarei S. (۲۰۱۷). Investigating the relationship between financial attitude, financial literacy and financial participation with the mediation of financial self-efficacy in the accounting and auditing profession. Quarterly Journal of Research Studies in Accounting and Economic Sciences. Year ۲, Number ٥.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]